

Тема 6. Гендер та хімічні речовини

Факти та цифри

- До 33 % хімічного навантаження жінка може передаватися дитині під час вагітності та грудного вигодовування. Жінки часто навіть не знають про ризики для здоров'я, з якими стикаються, враховуючи, що хімічні речовини можуть залишатися в організмі протягом тривалого періоду і проявлятися пізніше. Таким чином, не знаючи, вони можуть піддавати ризикам здоров'я своїх дітей, включаючи наслідки для здоров'я на все життя.
- Загалом жінки очолюють лише 7% компаній з управління відходами, які працюють з органами місцевого самоврядування. У багатьох країнах, зважаючи на відсутність офіційних та адекватних служб поводження з відходами, жінки добровільно працюють у сфері очищення та збору відходів. Однак, коли ця діяльність організована на найвищому рівні, більшість робочих місць, включаючи ключові керівні посади, призначаються чоловікам.

Джерела:

http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Environment%20and%20Energy/Sustainable%20Energy/Gender_Mainstreaming_Training_Manual_2007.pdf

Біологічний вплив

Незважаючи на важливі економічні, соціальні та медичні переваги, хімічні речовини можуть бути надзвичайно шкідливими, якщо ними неналежним чином керувати.

Хімічні речовини по-різному впливають на жінок/дівчат та чоловіків/хлопців через їх фізіологічні відмінності.

Дослідження показали, що вплив токсичних речовин на чоловіків, особливо в промислово розвинених країнах, може вплинути на їх репродуктивне здоров'я. Підраховано, що фактори навколишнього середовища, пов'язані з використанням хімікатів, є однією з головних причин понад 76% випадків безпліддя у чоловіків.

В цілому жінки є більш біологічно чутливими, ніж чоловіки, до багатьох пестицидів. Протягом свого життя у жінок спостерігаються періоди часу - підлітковий вік, вагітність, лактація та менопауза - протягом яких вплив хімікатів може спричинити серйозні наслідки для здоров'я, оскільки їх органи зазнають змін, що збільшують їх фізичну вразливість. Вплив хімічних речовин на жінок може спричинити серйозні наслідки для їхніх дітей і завдати шкоди протягом усього життя, зокрема стати причиною вроджених вад та ряду захворювань.

Джерела:

IPEN and Pesticide Action Network. 2017. Beyond 2020: Women and Chemical Safety.

Available from <<http://www.saicm.org/Portals/12/documents/meetings/IP1/Beyond-2020-Women-and-chemical-safety-24-Jan-2017.pdf>>

WONG, W.P. Elissa, CHENG C. Yan. 2011. "Impacts of environmental toxicants on male reproductive dysfunction", Trends Pharmacol Sci., 21 May 2011,

32 (5), pp.290-299.

Соціальні норми

Кілька соціальних факторів, включаючи різні професійні ролі та побутові обов'язки, впливають на гендерні відмінності у впливі токсичних хімічних речовин та на наслідки для здоров'я.

- Через культурні норми, жінки значно частіше користуються різноманітною косметикою та широким набором засобів гігієни. Ці продукти часто включають небезпечні та токсичні компоненти. Щодня жінки в середньому використовують 9 косметичних засобів, які включають понад 100 різних хімічних речовин.
- Через бідність, відсутність соціального захисту, доступу до інформації та ресурсів, а також нестабільні умови праці, жінки є більш вразливими до впливу хімічних речовин. Вони часто зайняті в менш оплачуваних сегментах економіки та неформальних галузях. Наприклад, більшість з 1,5 мільйона збирачів сміття в Індії - це жінки та дівчата з соціально маргіналізованих груп, які регулярно піддають впливу інфекційних та токсичних матеріалів, у т.ч від спалювання.
- Більшість заходів, пов'язаних з прибиранням та побутовим господарством, проводяться жінками, тому вони частіше піддаються впливу токсичних хімічних речовин від миючих засобів, інсектицидів та інших подібних продуктів.

Джерела:

WECF. 2016. Women and Chemicals: The Impact of Hazardous Chemicals on Women, a Thought Starter Based on an Experts' Workshop. Available from http://www.wecf.eu/download/2016/March/WomenAndChemicals_PublicationIWD2016.pdf

Гендерні прогалини у сільськогосподарській галузі

- Враховуючи, що жінки становлять близько 70 % робочої сили у с/г галузі в країнах, що розвиваються, вони несуть великий тягар від використання токсичних хімічних речовин. У деяких країнах жінки складають 85% або більше осіб, які обробляють поля пестицидами. Наприклад, приблизно 30000 жінок в Малайзії розпилюють пестициди в середньому 262 дні на рік. При цьому 80% обприскування проводиться ручним обладнанням.
- Жінки-фермерки та с/г працівниці часто не знають, з якими пестицидами та хімікатами вони стикаються і наскільки вони небезпечні для їхнього здоров'я та для здоров'я їх дітей. Крім того, жінки та чоловіки часто мають неоднаковий вплив в домашньому господарстві, і, як правило, чоловіки приймають ключові рішення щодо нових технологій та стратегій.

Джерела:

IPEN and Pesticide Action Network. 2017. Beyond 2020: Women and Chemical Safety.

Available from <<http://www.saicm.org/Portals/12/documents/meetings/IP1/Beyond-2020-Women-and-chemical-safety-24-Jan-2017.pdf>>

Гендерні прогалини та управління відходами

- Відходи містять та виділяють високотоксичні хімічні речовини, які можуть загрожувати життю та здоров'ю, особливо для жінок та дітей, які, як правило, відповідають за поводження з відходами та їх сортування у своїх домогосподарствах та громадах.
- **У домогосподарствах** використання стихійних сміттєзвалищ або проведення небезпечних методів утилізації відходів, таких як відкрите спалювання, становить небезпеку для здоров'я жінок та дітей, які, як правило, є відповідальними за поводження з побутовими відходами.
- **У багатьох громадах**, за відсутності належних служб поводження з відходами, жінки беруть на себе відповідальність за санітарію, добровільно витрачаючи свій час і працю для прибирання, підмітання вулиць та забезпечення первинного збору відходів.
- Але коли послуги з прибирання чи збору відходів формалізуються, найчастіше роботу отримують чоловіки - у багатьох регіонах існує стереотип, що формалізована (і, отже, оплачена) робота з управління відходами - це чоловіча робота. Це позбавляє жінок можливості заробляти на життя та покращувати своє соціальне становище.

Джерела:

UNEP. 2016. Gender and Waste Management Did you know...?

<<http://web.unep.org/ietc/sites/unep.org.ietc/files/Did%20You%20Know%20Sheet%20%28Gender%20%26%20WMM%29%20v.1.1.pdf>>

Гендерні прогалини та видобуток корисних копалин

- Гірничодобувна та післяекстракційна обробка - це галузь, де в основному переважають чоловіки. У цих галузях жінки більше залучаються до сфери обслуговування, наприклад, забезпеченням продовольством та зручностями.
- Жінки в основному зайняті у дрібномасштабному саморобному видобутку, наприклад, очищенні та обробці корисних копалин. Залежно від мінералу в процесі використовуються численні хімічні речовини.
- Важливою хімічною речовиною, що використовується в золотодобувній промисловості, є ртуть. Ртуть - високотоксичний елемент, який може завдати шкоди нервовій системі навіть при відносно низькому рівні впливу. Це диференціювало вплив на чоловіків та жінок. І чоловіки, і жінки можуть бути уражені хворобою Мінамата, неврологічним синдромом, викликаним впливом високих доз ртуті.
- Дрібномасштабний видобуток золота - це засіб до виживання для приблизно 10-15 мільйонів осіб у 70 країнах, включаючи приблизно три мільйони жінок та дітей. Умови праці мають істотний вплив на здоров'я; діти можуть страждати від моменту зачаття. В Африці жінки становлять від 40-50 % робітників, що займаються дрібномасштабним видобутком.

Джерела:

MMP. 2003. Impacts of Mining on Women's Health, Background Paper by Mines,

Minerals and People (MMP) for the Indian Women and Mining seminar. <<http://www.minesandcommunities.org/article.php?a=1817>>

GEF. 2016. GOLD: Addressing Mercury Pollution from Artisanal Gold Mining. <<https://www.thegef.org/events/gold-addressing-mercury-pollution-artisanal-goldmining>>

Засоби гігієни та косметика / ризиками для здоров'я

- Жінки представляють найширшу частку кінцевих споживачів косметичних товарів, тому вони більше піддаються впливу хімічних речовин, що містяться в таких продуктах, включаючи важкі метали, і зазнають більших наслідків.
- Чоловіки та жінки відрізняються своєю фізичною вразливістю до використання засобів гігієни та косметики. Гендерні ролі та пов'язаний із цим соціальний тиск впливають на рішення, що визначають використання косметики та поведінку, пов'язану з ризиком. Багато досліджень підкреслюють наявність в косметиці та засобах особистої гігієни низьких концентрацій речовин, що можуть впливати на репродуктивну систему та розвиток організму.
- Більшість косметичних препаратів не розкриває наявність небезпечних хімічних речовин на їх етикетках, які часто включають технічну мову, яку важко зрозуміти непрофесіоналу.
- Вплив на здоров'я варіюється від шкірних висипань, головного болю та астми, до ендокринних порушень, ракових захворювань, ураження головного мозку, нервової системи, нирок та печінки, наслідків народжуваності та мертвонародження.

Джерела:

HBS. 2016. The ecological impact of Feminine Hygiene Products. <<https://rctom.hbs.org/submission/the-ecological-impact-of-feminine-hygiene-products/>>
EHP. 2014. A Question for Women's Health: Chemicals in Feminine Hygiene Products and Personal Lubricants.
<<https://ehp.niehs.nih.gov/wpcontent/uploads/122/3/ehp.122-A70.pdf>>

Засоби гігієни та косметика / вплив на довкілля

- У країнах, де доступні одноразові засоби гігієни для менструального циклу, середня жінка використовує понад 11000 тампонів протягом життя, залишаючи після себе залишки далеко за межами території свого життя; тампони, які жінка використовує за рік, залишають слід вуглецю в еквіваленті 5,3 кг CO₂.
- Скраби для обличчя та зубна паста містять мікрочастинки, виготовлені з нафтохімічної пластмаси, такі як полістирол та поліпропілен, які викликають забруднення води мікропластиком. Упаковка цих косметичних виробів виготовляється здебільшого із пластику, який завдає шкоди довкіллю, включаючи морське середовище, коли вони стають відходами.
- Р-фенілендіамін (міститься в помадах та фарбі для волосся) - небезпечна хімічна речовина, отримана з вугільного дьогтю, що вбиває планктон тварин та інші водні види.
- Ртуть, яка використовується в освітлювальних кремах для шкіри, потрапляє в навколишнє середовище під час вимивання з шкіри. Це може призвести до забруднення довкілля, зокрема, через те, що ртуть не може бути видалена на очисних спорудах.

Джерела:

HBS. 2016. The ecological impact of Feminine Hygiene Products. <<https://rctom.hbs.org/submission/the-ecological-impact-of-feminine-hygiene-products/>>
EHP. 2014. A Question for Women's Health: Chemicals in Feminine Hygiene Products and Personal Lubricants.
<<https://ehp.niehs.nih.gov/wpcontent/uploads/122/3/ehp.122-A70.pdf>>

Як заповнити прогалини?

- Освіта як серед чоловіків, так і серед жінок щодо ризиків, пов'язаних з хімічними речовинами, враховуючи гендерні відмінності у доступі до інформації.
- Поширення обізнаності про взаємозв'язки між хімічними речовинами, впливом на здоров'я людини, довкілля та гендерними відмінностями щодо ризиків та наслідків.
- Підтримка обов'язкового маркування всіх хімічних речовин у продуктах для забезпечення права на інформацію.
- Сприяння багатостороннього підходу для забезпечення участі жінок та вразливих груп населення у розробці політики та процесах прийняття рішень щодо надійного управління хімічними речовинами.
- Реалізація принципів "забруднювач платить" та принципу запобіжних заходів щодо хімічних речовин, які шкідливі або підозрюються, що шкідливі для здоров'я людини та довкілля, шляхом регулятивних заходів.
- Посилення прав жінок, зокрема їх прав на участь, у всіх аспектах прийняття рішень, хімічного виробництва, використання та утилізації.

Джерела:

Women's participation and gender considerations in country representation, planning and reporting to the BRS Conventions. IUCN, 2017. / <<http://www.brsmeas.org/Gender/Integratinggender/IUCNgenderreport/tabid/6156/language/en-US/Default.aspx>>

Гендерна інтеграція – міжнародний рівень

- Базельська, Роттердамська та Стокгольмська конвенції спрямовані на захист здоров'я людини та довкілля від негативного впливу небезпечних хімічних речовин та відходів. Три конвенції разом охоплюють елементи керування хімічними речовинами "від колиски до могили".

Базельська

- Мета – захист здоров'я та довкілля від несприятливих наслідків небезпечних відходів.

Роттердамська

- Вимагає застосування процедури попередньої поінформованої згоди, яка передбачає національний процес прийняття рішень щодо імпорту небезпечних хімічних речовин, зазначених у Конвенції

Стокгольмська

- Має на меті усунути небезпечні стійкі органічні забруднювачі (СОЗ) та підвищити обізнаність про безпеку СОЗ.

Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням

- Є міжнародним договором, який був розроблений для зменшення руху небезпечних відходів між країнами, і зокрема, для запобігання неконтрольованої утилізації небезпечних відходів у країнах, що розвиваються.
- Має на меті мінімізувати кількість і токсичність зібраних відходів, щоб забезпечити екологічно безпечне управління ними якомога ближче до джерела виробництва та надати допомогу країнам, що розвиваються з екологічно безпечного управління небезпечними та іншими відходами, які вони створюють.
- Конвенція була підписана 22 березня 1989 року і набрала чинності 5 травня 1992 року.
- 186 держав та Європейський Союз ратифікували конвенцію.
- Україна ратифікувала конвенцію 1 липня 1999 року.

Роттердамська конвенція про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі

- Прийнята 10 вересня 1998 року (набрала чинності 24 лютого 2004 року).
- Конвенція застосовується по відношенню до заборонених або суворо обмежених хімічних речовин та особливо небезпечних пестицидів. Вона охоплює 51 хімічну речовину.
- Учасниками цієї конвенції є 160 країн світу.
- Відповідно до конвенції, перш ніж будь-яке підприємство в країні, що є стороною конвенції, зможе експортувати певну хімічну речовину зі списку конвенції в третю країну, воно мусить завчасно повідомити уряд цієї країни, який потім має право відмовитись від ввезення даної речовини або дати дозвіл на її ввезення.

Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі

Прийнята в 2001 році у відповідь на нагальну потребу в глобальних заходах щодо стійких органічних забруднювачів (СОЗ - хімічні речовини, які стійкі та біоакумулюються в жирових тканинах і біомагнітизуються через харчовий ланцюг)

Метою Конвенції є:

- усунути небезпечні СОЗ, починаючи зі списку від 28 травня 2018 року, підтримуючи перехід до безпечніших альтернатив;
- підвищити поінформованість про небезпеку СОЗ та сприяти проведенню наукових досліджень;
- очищення старих запасів та обладнання, що містять СОЗ;
- заохочувати спільні зусилля між Сторонами за допомогою національних планів імплементації та обміну інформацією між національними координаційними центрами.
- Станом на 24 травня 2018 року Конвенцію підписали 182 Сторони.

Відсоток жінок на посадах національних координаторів Базельської, Роттердамської та Стокгольмської (БРС) Конвенції становить 34%

- БРС Конвенції мають на меті захистити здоров'я та довкілля від негативного впливу небезпечних забруднюючих речовин. Для успішного досягнення цієї мети слід враховувати гендерні відмінності та впроваджувати їх на всіх етапах вироблення політики – від первинної оцінки питань та впливу хімікатів на населення до справедливої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття рішень, включаючи участь жінок у Конференціях Сторін (КС), допоміжних органах Конвенцій та на національному рівні.

Джерела:

IUCN. 2017. Women's participation and gender considerations in country representation, planning and reporting to the BRS Conventions: EGI Report <<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2017-046.pdf>>

План дій щодо гендерних питань Секретаріату Базельської, Роттердамської та Стокгольмської конвенцій (BRS-GAP)

- Це забезпечує керівну основу для забезпечення того, щоб гендерні питання були інтегровані протягом усієї роботи БРС Конвенцій.
- Цілями Плану дій щодо гендерних питань є:
 - сприяти розгляду гендерних питань у галузі поводження з небезпечними хімічними речовинами та відходами на національному та регіональному рівнях;
 - розвивати розуміння та підтримку працівників БРС у питанні гендерної рівності;
 - забезпечити планування та реалізацію програм та проектів Секретаріату з точки зору гендерної рівності; і
 - Підтримка персоналу у досягненні стійкого балансу між робочим та життєвим шляхом
- План передбачає гендерну рівність як "невід'ємну частину імплементації Базельської, Роттердамської та Стокгольмської конвенцій, включаючи Секретаріат".

Джерела:

Gender Action Plan of the Secretariat of the Basel, Rotterdam and Stockholm Conventions (BRS-GAP) for 2016-2017
<<http://www.brsmeas.org/Portals/4/download.aspx?d=UNEP-FAO-CHW-RC-POPSSEC-REP-BRS-GAP-2016-2017.English.pdf>>

Інші міжнародні угоди

Мінаматська конвенція про ртуть

- Міждержавний договір, спрямований на захист здоров'я людей і довкілля від антропогенних викидів і вивільнень ртуті і її сполук, які можуть призводити до отруєння ртуттю.

Монтреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар

- Протокол був розроблений для скорочення виробництва та споживання озоноруйнівних речовин з метою зменшення їх кількості в атмосфері. Посібник з гендерної інтеграції проектів до Протоколу ставить важливі питання для розгляду ґендерних проблем.

Конвенція про хімічну зброю

- Конвенція спрямована на усунення цілої категорії хімічної зброї масового знищення. У 2016 році Організація із заборони хімічної зброї, розпочала проведення Симпозіуму «Жінки у хімії», який мав на меті проілюструвати силу та глибину внеску жінок у хімію.

Стратегічний підхід до міжнародного управління хімічними речовинами

- У 2002 році Всесвітній саміт з питань сталого розвитку закликав до розвитку Стратегічного підходу... Цей підхід стосується значної шкоди для здоров'я та довкілля, спричиненої впливом хімічних речовин, та бере на себе глобальну політичну прихильність мінімізувати ці шкоди.

Джерела:

IPEN and Pesticide Action Network. 2017. Beyond 2020: Women and Chemical Safety. <<http://www.saicm.org/Portals/12/documents/meetings/IP1/Beyond-2020-Women-and-chemical-safety-24-Jan-2017.pdf>>

OPCW. Chemical Weapons Convention. Available at <<https://www.opcw.org/chemicalweapons-convention/>>

UN Environment, Ozone Secretariat. Available at <<http://ozone.unep.org/en/treaties-anddecisions/montreal-protocol-substances-deplete-ozone-layer>>

Національні плани імплементації відповідно до Стокгольмської конвенції

- Стаття 7 Стокгольмської конвенції про СОЗ визначає, що Сторони повинні розробити план виконання своїх зобов'язань за Конвенцією. Це Національні плани імплементації, які мають бути пов'язані з національною стратегією сталого розвитку Сторони. План слід переглядати та оновлювати періодично. У статті 7 також зазначається, що вона повинна включати думки національних зацікавлених сторін, включаючи жіночі групи та групи, що займаються здоров'ям дітей.

Позитивна практика на національному рівні

Приклад: Азіатсько-Тихоокеанський регіон - Гендерні герої

Проблема	Дії	Вплив
<p>В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні використання пестицидів постійно зростає, що має негативний вплив на сільське господарство та довкілля. Сільські громади та дрібні фермери в цих районах також постраждали. Виникають ризики для здоров'я в, особливо для жінок та дітей</p>	<p>Мережа щодо боротьби з пестицидами в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні виступили за зменшення та ліквідацію пестицидів у регіоні. Співпрацюючи з жінками-фермерами, мережа надає дані про вплив пестицидів. Ініціатива також забезпечує підготовку лідерських кадрів для сільських жінок та навчає їх приймати екологічно безпечні та сталі сільськогосподарські практики через спеціальні публікації, семінари та навчання</p>	<p>Через підвищення рівня обізнаності та навчання жінки та громади мають право вибирати сільське господарство, що не ґрунтується на пестицидах, і здатні повторювати сталі практики. Багато хто з фермерів, після навчання, займаються органічним землеробством. Вони також сприяють зростанню мережі.</p>

Джерела:

BRS. 2015. Gender Heroes: From Grassroots to Global Action. <<http://www.brsmeas.org/Portals/4/download.aspx?d=UNEP-FAO-CHW-RC-POPSSEC-REP-BRS-GenderHeroe.English.pdf>>

Позитивна практика на національному рівні

Приклад: Нігерія - Вециклісти

Проблема

У пластику містяться хімічні речовини, шкідливі для здоров'я людини, такі як бісфенол-А та фталати. При спалюванні пластик виділяє діоксини (СОЗ). Пластик також є одним із великих світових забруднювачів.

Дії

Bilikiss Abiola - жінка-підприємець, яка створила соціальний бізнес «Вециклісти», який складається з мереж станцій переробки відходів. Організація надає стимули для домогосподарств сортувати свої відходи на пластик, метал, папір та скло. Співробітник «Вециклірів» відвідує домогосподарства на велосипеді-візку, збирає та зважує мішки з відходами та дарує марку за кожен мішок. Коли зібрано достатньо марок, домогосподарство винагороджується можливістю вибору безкоштовних подарунків, які пропонує організація.

Вплив

Жінки є основними соціальними бенефіціарами ініціативи. Вони створюють цінність зі своїх відходів, одночасно сприяючи збереженню довкілля та підтримуючи місцеві галузі переробки.

Джерела:

BRS/WECF. 2017. Gender Dimensions of Hazardous Chemicals and Waste policies under the Basel, Rotterdam and Stockholm Conventions. <http://www.wecf.eu/download/2017/11-November/GenderDimensions_GenderWaste_Casestudy_2017_wecf.org.pdf>

Позитивна практика на національному рівні

Приклад: Індонезія – Агроекологічні практики

Проблема	Дії	Вплив
<p>В Індонезії кількість пестицидів різко зросла – понад 2000 найменувань пестицидів офіційно зареєстровано в період з 2000 по 2017 рік, що має негативні наслідки, зокрема, про проблеми з репродуктивним здоров'ям повідомили жінки-фермери.</p>	<p>Фундація Gita Pertiwi - це місцева громадська організація, яка взяла на себе ініціативу навчання жінок-фермерів щодо впливу шкідливих хімікатів, яких слід уникати, а також важливості читання етикеток перед придбанням та використанням. Агроекологічні практики пропагуються як альтернатива боротьбі з шкідниками та як сталий спосіб забезпечення безпечної взаємодії між людьми, рослинами, тваринами та довкіллям</p>	<p>Моніторинг громад був запроваджений як механізм самозахисту. Жіночим фермерам рекомендується повідомляти владі про шкідливі пестициди, які виявляються на їх територіях.</p>

Джерела:

BRS/WECF. 2017. Gender Dimensions of Hazardous Chemicals and Waste policies under the Basel, Rotterdam and Stockholm Conventions. <http://www.wecf.eu/download/2017/11-November/GenderDimensions_GenderWaste_Casestudy_2017_wecf.org.pdf>

Позитивна практика на національному рівні

Приклад: Індія – від токсичного до зеленого

Проблема

У багатьох країнах, таких як Індія, люди, які живуть у бідних та вразливих умовах, іноді вдаються до збирання сміття в обмін на невеликий дохід. Значна частка збирачів електронних відходів включає жінок та дітей. У процесі збору електронних відходів підбирачі особливо стикаються з токсичними хімічними речовинами, включаючи діоксини та фурані.

Дії

Ініціатива "Відповідальна електроніка" готує неформальних працівників сектору, особливо жінок, для того, щоб виконувати функції збирачів електронних відходів, а потім продавати те, що вони зібрали, авторизованим переробникам. Ініціатива спрямована на сприяння більш гідній життєдіяльності для бідних людей та запобіганню безгосподарному використанню електронних відходів.

Вплив

За рахунок економічного розширення можливостей, формалізації та регулювання діяльності щодо збирання відходів покращилась умови життя збирачів електронних відходів. Крім того, заохочуються екологічні переваги, оскільки ініціатива запобігає спалюванню та неналежній переробці електронних відходів.

Додаткові матеріали

- **Що треба знати про агрохімікати?** / <http://www.karantin.te.ua/info/articles/csho-treba-znaty-pro-agrohimikaty/>
- **Хімічний аналіз косметики і засобів індивідуальної гігієни врятує від прихованих небезпек** / <https://otava.ua/himichnyj-analiz-kosmetyky-ta-zasobiv-indyvidualnoyi-gigiyeny-vryatuye-vid-pryhovanyh-nebezpek/>
- **Вплив пестицидів на організм вагітних і розвиток плода. Взаємозв'язок між токсичністю організму вагітної та ембріо/фетотоксичністю (огляд літератури)** / <http://protox.medved.kiev.ua/index.php/ua/issues/2010/2-3/item/361-the-influence-pesticides-on-organism-of-pregnant-woman-developmental-toxisity-and-embryo-foetotoxicity-review-of-literature>

Додаткові відеоматеріали

- Leave No Woman Behind | Eunice & Josephine / <https://www.youtube.com/watch?v=Y9wtTOIx0Lo&feature=youtu.be>

Питання для самоконтролю

- Чи впливають хімічні речовини на чоловіків та жінок по-різному? Якщо так, то у чому полягає ця відмінність?
- Яка соціальні норми у суспільстві створюють різні ризики від хімічних речовин для чоловіків та жінок ?
- Як вирішуються проблеми гендеру та хімічних речовин на міжнародному рівні?
- Які позитивні приклади щодо вирішення проблем забруднення хімічними речовинами та гендерних прогалин ви можете назвати?